

РЕЦЕНЗИЯ

за конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.3. Философия (философия на Новото време и съвременна философия), обявен от СУ „Св. Климент Охридски”

от проф. д-р Христо Тодоров, департамент „Философия и социология” в НБУ

Конкурсът за доцент в професионално направление 2.3. Философия (философия на Новото време и съвременна философия) е обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в бр. 81 на „Държавен вестник” от 14 октомври 2016 г. със срок от два месеца от публикуването на съобщението. Единствен кандидат по този конкурс е д-р Васил Бранимиров Видински, главен асистент в катедра „История на философията“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски.

Кандидатът Васил Видински е роден на 21 юни 1977 г. в София. През 2002 г. е придобил магистърска степен по българска филология с втора специалност философия в СУ „Св. Климент Охридски”. Работил е като хоноруван асистент (2003-2006), асистент (2006-2007) и главен асистент (2007-2017) в катедра „История на философията“ във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски” (1997-2002). През 2007 г. защитава успешно дисертация на тема „Взаимодействие между философия и физика при Рене Декарт и Исак Нютон (Проблемът за относителността)” и придобива образователната и научна степен „доктор”. През 2005-2006 г. Васил Видински е бил на специализация в университета в Лувен, Белгия.

Д-р Васил Бранимиров Видински отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България за заемане на академичната длъжност „доцент”.

Списъкът на публикациите, с които кандидатът участва в конкурса, включва две монографии (1/ „Случайности. Историческа типология“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София 2016; 2/ „Ведрото на Нютон срещу дървото на Декарт. Въвеждане“, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София 2011), една антология („Philosophia Naturalis. Първа част. Време, пространство, тяло и движение в началото на Новото време“, превод Димитър Божков, Огнян Касабов, Сергей Стефанов, Христо Хр. Тодоров и Велислава Тодорова, Университетско издателство „Св. Климент

Охридски“, София 2014) и осем статии, публикувани между 2008 и 2016 г., тоест след годината на придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

Споменатата по-горе монография „Случайности. Историческа типология“ (2016) има характера на хабилитационен труд. В моята оценка на изследователските постижения на кандидата аз ще се съсредоточа върху нея, още повече че в списъка на приносите му са посочени заглавията на няколко доклада, изнесени на научни конференции и на няколко научни статии, които са в непосредствена връзка с тематиката на тази книга. Приемам, че тя и съпътстващите я публикации на автора позволяват да се даде реалистична и обективна оценка на научните интереси, интелектуалните възможности и преди всичко на изследователските постижения на д-р Видински.

Обемът на монографичния труд „Случайности. Историческа типология“ е 404 страници. Книгата включва въведение, пет раздела като последният раздел представлява заключение, четири приложения, обособени в отделен раздел и библиография. Библиографията съдържа 255 заглавия на български, руски, немски, френски и английски, пряко цитирани в текста. Книгата съдържа и доста на брой фигури и таблици, създадени от автора и използвани напълно уместно с илюстративна цел.

Още самото заглавие на книгата назовава както темата на изследването – категорията „случайност“, така и неговата методология – „историческа типология“. Едва ли е нужно особено обяснение за смислеността и значимостта на задачата да се търси изясняване на понятието „случайност“. Най-напред „случайност“ е често употребявана всекидневна дума, която ние използваме интуитивно, опирайки се на езиковия си усет на компетентни говорители. Наред с това обаче тя е научна и философска категория, чиито употреби не могат да бъдат само интуитивни, а изискват рефлексивен контрол. Към това се добавят още две обстоятелства, които придават допълнителна тежест на заниманието с понятието „случайност“. Едното е историческо и се състои в това, че „случайност“ е едно от най-старите философски понятия с дълга и доста заплетена история. Другото е една познавателна трудност, която се състои в постоянното съмнение, че каквото и определение да дадем на случайността и каквото и концепция за нея да построим, накрая те могат да се окажат белязани от знака на случайността. Или казано по друг начин, както и при други философски понятия, нашите изясняващи рефлексии трябва да прескочат високата бариера на изискването за самоотносимост. Бидейки напълно наясно с тези неща, авторът си поставя за цел да

развие и приложи такава методология, която да дава възможност за справяне и с двата проблема. Той е нарекъл тази методология „историческа типология“.

Да се говори за „историческа типология“ съвсем не се разбира от само себе си, защото, взети в „лабораторно“ чист вид, историческият и типологичният подход всъщност би следвало взаимно да се изключват. Историческият подход взема явленията в тяхната изменчивост, единичност, неповторимост, специфична ситуационна и контекстуална обусловеност, докато типологичният подход търси постоянното, общото, повтарящото се и независимото от контекста в тях. При това положение една „историческа типология“ би следвало да обедини в себе си тези противоположни по посока търсения на мисълта. И наистина, задачата, с която се е захванал Васил Видински, съвсем не е тривиална.

Какво обаче обещава да даде „историческата типология“ при изясняването на понятието „случайност“ в повече от утвърдени жанрове на историята на понятията и съответно на типологията на понятията? Защо този толкова несигурен и проблематичен „хибриден“ подход да е за предпочитане пред познатите „чисти“ подходи? Краткият отговор е: едно по-малко абстрактно, по-прецизно, по-диференцирано и по-сложно разбиране за случайността. И историческият, и типологичният подход почиват на определени идеализации. За историческия подход такава идеализация е аксиомата за сингуларността на явленията – в случая на отделните исторически удостоверими употреби на понятието „случайност“, докато за типологичния подход водещата идеализация е допускането за извънконтекстуалността на типа – в случая на сякаш заложените в понятието логически възможни негови значения. Васил Видински осъзнава, че с избирането на единия от двата подхода се извършват огрубявания, при които се игнорират или подценяват съществени аспекти на понятието „случайност“ и затова търси „историческа типология“ с помощта на която да се избегнат или поне да се намалят негативните ефекти от тези огрубявания. Смятам този стремеж и произлязлото от него теоретично усилие за напълно оправдани и основателни. Освен това, нека дебело подчертая това, опитът на Васил Видински да създаде „историческа типология“ на случайността е абсолютно оригинален и няма прецедент както в по-старата, така и в съвременната философска книжнина.

Изграждането на „историческата типология“ на понятието „случайност“ започва от допускането, че историята на философското и научното мислене предлага не само поредица от единични, обусловени от особени контексти и поради това силно изменчиви употреби на понятието, а че от нея могат индуктивно да се извлекат

относително независими от историческите контексти по-устойчиви типове негови употреби. Авторът започва своя изключително внимателен, диференциран и информативен преглед на значенията на понятието „случайност“ в историята на философията от античността до наши дни с един т. нар. „нулев“ тип, който е чисто негативен и се състои в простото отхвърляне на съществуването на случайност. После постепенно се обособяват пет типа употреби на понятието, всяка от които има множество исторически вариращи реализации. Най-напред случайността се схваща като алтернатива, тоест случайно е онова, което може да бъде и другояче. При втория тип случайността се разглежда в светлината на категорията „причина“ – случайно е онова, което е каузално неопределено или непълно определено. На трето място случайността се определя чрез не много обичайната категория „отнесеност“ – случайно е онова, което е несвързано, но просто съвпада по място и време. В четвъртия случай случайността е схваща като процес – даден процес може да бъде детерминистичен или недетерминистичен. При петия тип употреба случайността се свързва с обект – обектът може да бъде вътрешно неподреден и хаотичен.

Тези пет типа употреби на понятието не са подразделения на общ тип, не могат да бъдат сведени един към друг и в този смисъл са независими един от друг. Всеки един от тях има своя историческа траектория на възникване и развитие със свои периоди на упадък и възход. Така например първите два типа са исторически най-стари като вторият – случайността като причина – има най-богата история. Третият тип е с най-неясни и размити граници по сравнение с останалите. Последният, пети тип пък е исторически най-скоро възникнал и неговото обособяване зависи от степента на изграждане и развитие на определени научни теории каквато е например теорията на информацията. Подчертавайки независимостта на отделните типове, авторът няма как да забрави, че те не са чисти априорни конструкции, а са получени все пак по индуктивен път, иначе типологията не би била историческа. Истински интересно и интелектуално интригуващо изследването на д-р Видински става на онези места, където се изяснява взаимното влияние и взаимното преплитане на различните значения на понятието „случайност“, там, където историческото изследване се натъква на смесени, хибридни употреби, които следва да се причислят към тип без да могат да се сведат без остатък към него.

На такива места изпъкват с особена острота двата най-трудни въпроса, пред които неизбежно се изправя всяка типология: въпросът за отношението и възможното взаимодействие между типовете и въпросът за изчерпателността на типологията. В

първия случай се пита дали типовете, бидейки несводими един към друг, все пак могат да си взаимодействат и ако могат, на каква основа, а във втория – на какво основание може да се приеме, че типологията обхваща изброените и само изброените типове. На първия от двата въпроса изследването на Васил Видински предлага обстоен и задълбочен исторически отговор, вторият обаче, напълно осъзнат и правилно разбран от автора, все още оставя какво да се желае.

Монографичният труд на Васил Видински „Случайности. Историческа типология“ е оригинално, професионално осъществено научно изследване върху действителен проблем. Изследването е постигнало изцяло целите си и има висока теоретична стойност. Приносите на монографията, формулирани от автора в отделен списък, са действителни. С особено задоволство бих искал да изтъкна, че изследването е осъществено на базата на огромна по обем релевантна българска и чуждестранна философска литература като в него са оценени по достойнство и интегрирани всички досегашни теоретични опити върху понятието „случайност“ от български автори. Смятам това за достоен за подражание пример за интелектуална почтеност.

Васил Видински има богата и разнообразна преподавателска дейност в СУ „Св. Климент Охридски“. Той води лекциите в девет (някои от тях заедно с други преподаватели) и семинарните занятия в три учебни курса за студенти от бакалавърска степен на специалностите философия (задочна и редовна форма на обучение), социология и европеистика. Наред с това той води още осем лекционни курса (някои от тях заедно с други преподаватели) за студенти от магистърската степен на специалностите философия и реторика. В периода 2009–2016 г. д-р Видински е бил научен ръководител на осем успешно защитени дипломни работи по философия.

Представените документи позволяват да се направи констатацията, че Васил Видински има богата изследователска дейност. Бил е ръководител на два изследователски проекта – „Дейвид Хюм. Човешкият разсъдък, принципите на морала и естествената религия“ (2010) и „Философия на пространството, времето и движението през XVII век (Декарт, Хюйгенс, Лайбниц, Нютон)“ (2009). Освен това е бил член на колектива на изследователския проект „История на случайността: от Тома от Аквино до Жил Делъоз“ (2013).

Васил Видински е отлично интегриран в академичната общност. Отлично впечатление прави неговата обществена дейност. Той е член на Националната комисия за организиране и провеждане на олимпиадата по философия към МНО, Националната

комисия за държавен зрелостен изпит по философия също към МОН, Комисията за организиране и проверка на кандидатстудентския изпит по философия в СУ, Културния съвет към Културния център на СУ и на Редакционния съвет на академичното електронно списание за изкуство и култура „Пирон“.

Декларирам, че нямам съвместни публикации с кандидата и не съм в конфликт на интереси.

Заключение: От казаното до тук може да се направи заключението, че д-р Васил Видински е учен със сериозни изследователски постижения в областта на философията и изявен университетски преподавател. Цялостната публикационна, преподавателска, изследователска, и обществена дейност на гл. ас. д-р Васил Бранимиров Видински представлява убедителна защита на кандидатурата му за заемане на академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.3. Философия (философия на Новото време и съвременна философия) в катедра „История на философията“ на Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Като член на Научното жури аз напълно убедено ще гласувам ЗА неговия избор.

Подпис:

София, 20 февруари 2017 г.